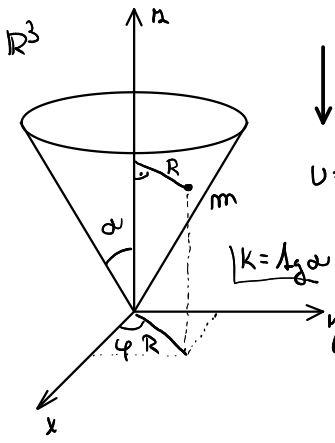


47. Hmotný bod m v homogenním tíhovém poli klouže bez tření po kruhovém kuželi svísele stojícím na špičce. Odvoďte pohybové rovnice v cylindrických souřadnicích a příslušné zákony zachování. Diskutujte případ obecné holonomní vazby na rotační plochu $R=R(z)$.



1, $U = +mgz$

2, $L = \frac{1}{2}m(\dot{x}^2 + \dot{y}^2 + \dot{z}^2) - mgz$

3, Vazby $f(x,y,z) = \sqrt{x^2 + y^2} - Rz = 0$
 $\Delta = 3 \cdot 1 - 1 = 2$

4, obecní souřadnice φ, z

cylindrické \rightarrow Vazba \rightarrow obecní s.
 $x = R \cos \varphi$
 $y = R \sin \varphi$
 $z = z$

$R - Rz = 0$
 $R = Rz$

$f(x,y,z) = x^2 + y^2 - k^2 z^2 = 0$
 $z \geq 0$

Holonomní, Skleronomní, Udržitelná, Ideální

(Jinak φ, R)

$x = Rz \cos \varphi$
 $y = Rz \sin \varphi$
 $z = z$

$x = Rz \cos \varphi - Rz \dot{\varphi} \sin \varphi$
 $y = Rz \sin \varphi + Rz \dot{\varphi} \cos \varphi$
 $z = z$

5) $L = \frac{1}{2}m(k^2 \dot{z}^2 + k^2 z^2 \dot{\varphi}^2 + \dot{z}^2) - mgz$

6) $\Delta=2$ φ : $\frac{d}{dt} \left(\frac{\partial L}{\partial \dot{\varphi}} \right) - \frac{\partial L}{\partial \varphi} = \frac{d}{dt} (mk^2 z^2 \dot{\varphi}) - 0 = 0 \Rightarrow f_{\varphi} = mk^2 z^2 \dot{\varphi} = C$ konst. $\rightarrow \dot{\varphi} = \frac{C}{mk^2 z^2}$

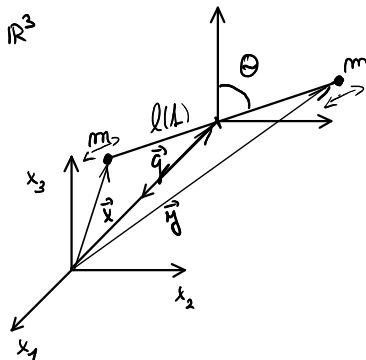
z : $\frac{d}{dt} \left(\frac{\partial L}{\partial \dot{z}} \right) - \frac{\partial L}{\partial z} = \frac{d}{dt} (m(1+k^2)z\dot{z}) - (mk^2 z \dot{\varphi}^2 - mg) = m(1+k^2)\dot{z} - mk^2 z \dot{\varphi}^2 + mg = 0$

$(1+k^2)\dot{z} - \frac{k^2 z C^2}{m^2 k^4 z^4} + g = 0 = \dot{z} - \frac{C^2}{m^2 k^2 (1+k^2) z^3} + \frac{g}{1+k^2}$

OBECNĚJI $R=R(z)$ - rotační plocha $\Delta=2$

obecní
 $x = R(z) \cos \varphi$
 $y = R(z) \sin \varphi$
 $z = z$

50. Dva stejné homtné body spojené nehmotnou tyčkou měnící se délkou $l(t)$. Najděte obecné souřadnice. Ověřte pravidlo krácení teček a určete vazbové síly.



$\Delta = 2 \cdot 3 - 1 = 5$ 1 Vazba $f(\vec{x}_1, \vec{y}_1, t) = (\vec{x}_1 - \vec{y}_1)^2 - l^2(t) = 0$ H, R, Reonomní, I, U

obecní souřadnice $\vec{q}_1, \theta, \varphi$ $\Sigma (x_i - y_i)^2 - l^2(t) = 0$ JINAK $(\vec{x}_1, \theta, \varphi)$

$y_1 = q_1 + \frac{l}{2} \sin \theta \cos \varphi$ $x_1 = q_1 - \frac{l}{2} \sin \theta \cos \varphi$ $\dot{x}_1 = \dot{q}_1 - \frac{l}{2} \dot{\theta} \sin \theta \cos \varphi - \frac{l}{2} \dot{\varphi} \sin \theta \sin \varphi$

$y_2 = q_2 + \frac{l}{2} \sin \theta \sin \varphi$ $x_2 = q_2 - \frac{l}{2} \sin \theta \sin \varphi$ $\dot{x}_2 = \dot{q}_2 - \frac{l}{2} \dot{\theta} \sin \theta \sin \varphi - \frac{l}{2} \dot{\varphi} \sin \theta \cos \varphi$

$y_3 = q_3 + \frac{l}{2} \cos \theta$ $x_3 = q_3 - \frac{l}{2} \cos \theta$ $\dot{x}_3 = \dot{q}_3 - \frac{l}{2} \dot{\theta} \cos \theta$

$\dot{q}_i = \dots \quad \forall i=1,2,3$

Pravidlo krácení teček

$\hat{x}_i = \hat{x}_i(\vec{q}, t)$ $\dot{\hat{x}}_i = \frac{\partial \hat{x}_i}{\partial q_j} \dot{q}_j + \frac{\partial \hat{x}_i}{\partial t}$

$\frac{\partial \dot{\hat{x}}_i}{\partial \dot{q}_j} = \frac{\partial \hat{x}_i}{\partial q_j}$

$\frac{\partial \dot{x}_1}{\partial \dot{q}_1} = 1 = \frac{\partial x_1}{\partial q_1} = 1 \checkmark$ $\frac{\partial \dot{x}_1}{\partial \dot{\theta}} = -\frac{l}{2} \cos \theta \cos \varphi = \frac{\partial x_1}{\partial \theta} = -\frac{l}{2} \cos \theta \cos \varphi \checkmark$

$\frac{\partial \dot{x}_1}{\partial \dot{q}_2} = 0 = \frac{\partial x_1}{\partial q_2} = 0 \checkmark$

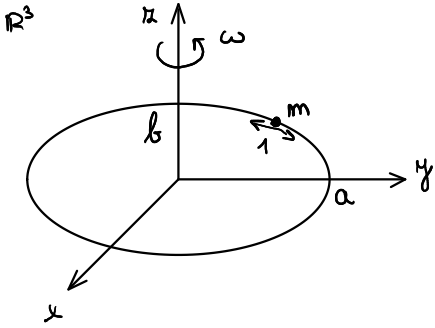
Vazbovní síly ($\mathbb{R}^{2 \cdot 3}$)

$\vec{F}^{(vaz)} = \lambda \cdot \nabla_{(\vec{x}_i, \vec{y}_i)} f = \lambda \begin{pmatrix} 2(x_1 - y_1) \\ 2(x_2 - y_2) \\ 2(x_3 - y_3) \\ -2(x_1 - y_1) \\ -2(x_2 - y_2) \\ -2(x_3 - y_3) \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \vec{F}^{(vaz)} \\ \vec{F}^{(vaz)} \\ \vec{F}^{(vaz)} \end{pmatrix}$

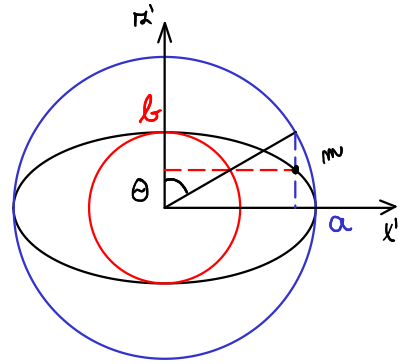
$\vec{F}^{(vaz)} = \lambda \frac{\partial f}{\partial \vec{x}} = -\vec{F}^{(vaz)} = -\lambda \frac{\partial f}{\partial \vec{y}}$

Konf. Pr.
 $M = \mathbb{R}^3 \times S^2$
 Sféra

45. Najděte obecné souřadnice pro hmotný bod vázaný na elipsu, která rotuje kolem své vedlejší poloosy s konstantní rychlostí ω .



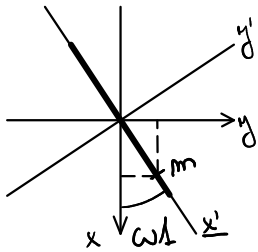
Počet vazeb = ?
 Konf. fr. $M =$ rotující elipsa
 $\dim M = 1 \Rightarrow \Delta = 1$
obecní souřadnice - úhel θ



$$\begin{aligned} x' &= a \sin \theta \\ y' &= 0 \\ z' &= b \cos \theta \end{aligned}$$

Jinak obecním

$$\begin{pmatrix} x \\ y \\ z \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \cos \omega t & -\sin \omega t & 0 \\ \sin \omega t & \cos \omega t & 0 \\ 0 & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} x' \\ y' \\ z' \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} x' \cos \omega t \\ x' \sin \omega t \\ z' \end{pmatrix}$$



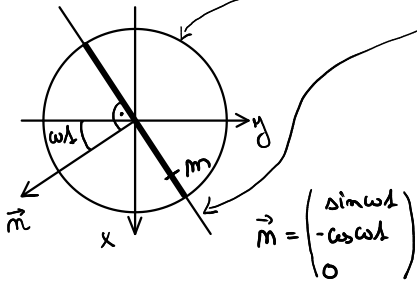
$$\begin{aligned} x &= x' \cos \omega t = a \sin \theta \cos \omega t \\ y &= x' \sin \omega t = a \sin \theta \sin \omega t \\ z &= z' = b \cos \theta \end{aligned}$$

Jinak - zadané vazby: 2 vazby

$$f_1(x, y, z) = \frac{x^2}{a^2} + \frac{y^2}{a^2} + \frac{z^2}{b^2} - 1 = 0 \quad \text{Rotující elipsoid } H, S, T, U$$

Bloosy (a, a, b)

$$f_2(x, y, z) = x \sin \omega t - y \cos \omega t = 0 \quad \text{Rotující Rovina } H, R, I, U$$



obecní souřadnice θ

parametrizujeme f_1

$$\begin{aligned} x &= a \sin \theta \cos \varphi \\ y &= a \sin \theta \sin \varphi \\ z &= b \cos \theta \end{aligned}$$

$$a \sin \theta \cos \varphi \sin \omega t - a \sin \theta \sin \varphi \cos \omega t = 0 \quad \forall \theta$$

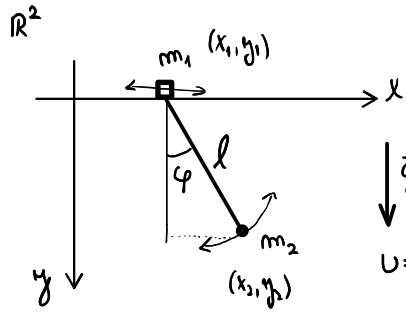
$$\cos \varphi \sin \omega t - \sin \varphi \cos \omega t = 0$$

$$\sin(\omega t - \varphi) = 0 \Rightarrow \varphi = \omega t + k\pi \quad k \in \mathbb{Z}$$

vybereme $k=0 \Rightarrow \varphi = \omega t$

$$|\Delta| = 3 \cdot 1 - 2 = 1$$

48. Ve vodorovné rovině může klouzat bez tření těleso hmotnosti m_1 . To je spojeno nehmotnou tyčí délky l s tělesem hmotnosti m_2 , které koná působením tíže kmitavý pohyb ve svislé rovině. Dokažte, že těleso m_2 se pohybuje po elipse a vypočítejte dobu kmitu T tohoto eliptického kyvadla pro malé amplitudy.



1, oxy

$L = T - U$

2, $L = \frac{1}{2} m_1 (\dot{x}_1^2 + \dot{y}_1^2) + \frac{1}{2} m_2 (\dot{x}_2^2 + \dot{y}_2^2) + m_2 g y_1 + m_2 g y_2$

3, Vazby $f_1(y_1) = y_1 = 0$

$f_2(x_1, x_2, y_1, y_2) = (x_1 - x_2)^2 + (y_1 - y_2)^2 - l^2 = 0$

$\left. \begin{matrix} H, S, U, I \\ \text{Konf. Pr. } M = R \times S' \\ \uparrow \\ \text{Kružnice} \end{matrix} \right\}$

$\Delta = 2 \cdot 2 - 2 = 2$

4, obecní souřadnice x_1, φ

$x_1 = x_1, \dot{x}_1 = \dot{x}_1, x_2 = x_1 + l \sin \varphi, \dot{x}_2 = \dot{x}_1 + l \dot{\varphi} \cos \varphi$

$y_1 = 0, \dot{y}_1 = 0, y_2 = l \cos \varphi, \dot{y}_2 = -l \dot{\varphi} \sin \varphi$

5) $L = \frac{1}{2} m_1 \dot{x}_1^2 + \frac{1}{2} m_2 (\dot{x}_1^2 + 2 \dot{x}_1 l \dot{\varphi} \cos \varphi + l^2 \dot{\varphi}^2) + m_2 g l \cos \varphi$

6) Lagr. rce ($\lambda = 2$)

$x_1: 0 = \frac{d}{dt} \left(\frac{\partial L}{\partial \dot{x}_1} \right) - \frac{\partial L}{\partial x_1} = \frac{d}{dt} (m_1 \dot{x}_1 + m_2 \dot{x}_1 + m_2 l \dot{\varphi} \cos \varphi) - 0 = (m_1 + m_2) \ddot{x}_1 + m_2 l (\ddot{\varphi} \cos \varphi - \dot{\varphi}^2 \sin \varphi) = 0 \quad (1)$

$\varphi: 0 = \frac{d}{dt} \left(\frac{\partial L}{\partial \dot{\varphi}} \right) - \frac{\partial L}{\partial \varphi} = \frac{d}{dt} (m_2 \dot{x}_1 l \cos \varphi + m_2 l^2 \dot{\varphi}) - (-m_2 \dot{x}_1 l \dot{\varphi} \sin \varphi - m_2 g l \sin \varphi) = m_2 \ddot{x}_1 l \cos \varphi - m_2 \dot{x}_1 l \dot{\varphi} \sin \varphi + m_2 l^2 \ddot{\varphi} + m_2 \dot{x}_1 l \dot{\varphi} \sin \varphi + m_2 g l \sin \varphi = 0$
 $\ddot{x}_1 \cos \varphi + l \ddot{\varphi} + g \sin \varphi = 0 \quad (2)$

Pohyb po elipse?

$\dot{x}_1 = (m_1 + m_2) \dot{x}_1 + m_2 l \dot{\varphi} \cos \varphi = C_1$ konst / $\int dt$

$\int (m_1 + m_2) \dot{x}_1 dt + m_2 l \int \cos \varphi \dot{\varphi} dt = \int C_1 dt = C_1 t + C_2$

$\int (m_1 + m_2) dx_1 + m_2 l \int \cos \varphi d\varphi = C_1 t + C_2$
 $(m_1 + m_2) x_1 + m_2 l \sin \varphi = C_1 t + C_2$ $\left\{ \begin{matrix} x_1 = x_2 - l \sin \varphi \\ y_2 = l \cos \varphi \end{matrix} \right.$

$(m_1 + m_2) x_2 - m_2 l \sin \varphi = C_1 t + C_2$

$-m_2 l \cos \varphi = (C_1 t + C_2) - (m_1 + m_2) x_2 \quad /^2$

$m_2^2 l^2 (1 - \cos^2 \varphi) = m_2^2 l^2 (\sin^2 \varphi) = ((C_1 t + C_2) - (m_1 + m_2) x_2)^2$

$m_2^2 l^2 - m_2^2 y_2^2 = ((C_1 t + C_2) - (m_1 + m_2) x_2)^2$

$1 = \frac{y_2^2}{l^2} + \frac{((C_1 t + C_2) - (m_1 + m_2) x_2)^2}{m_1^2 l^2}$

C_1, C_2 bc konst
 $(C_1 = 0)$

Perioda (2) \leftarrow (1) $\ddot{x}_1 = \frac{-m_2 l (\ddot{\varphi} \cos \varphi - \dot{\varphi}^2 \sin \varphi)}{(m_1 + m_2)}$

$l \ddot{\varphi} + \frac{m_2 l (\dot{\varphi}^2 \sin \varphi - \ddot{\varphi} \cos \varphi)}{m_1 + m_2} \cos \varphi + g \sin \varphi = 0$ / Linearizace

pro malý φ Taylor $\sin \varphi \sim \varphi, \cos \varphi \sim 1$

$\ddot{\varphi} \left(1 - \frac{m_2}{m_1 + m_2} \right) + \frac{g}{l} \varphi = 0$

$\varphi = A \cos(\omega t + B)$

$\ddot{\varphi} + \frac{g}{l} \frac{(m_1 + m_2)}{m_1} \varphi = 0$

$T = \frac{2\pi}{\omega} = 2\pi \sqrt{\frac{l}{g} \frac{m_1}{m_1 + m_2}}$